

Prof. Tadeusz J. Zieliński

Doktor habilitowany nauk prawnych w zakresie prawa

Warszawa, 5 października 2022 r.

Wydział Nauk Społecznych
Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej
w Warszawie
ul. Władysława Broniewskiego 48
01-771 Warszawa
e-mail: t.zielinski@chat.edu.pl

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Kingi Szymańskiej
pt. *Struktura i zadania Komisji Konferencji Biskupów (Episkopatów)
Wspólnoty Europejskiej (COMECE)*
napisanej pod kierunkiem ks. dr. hab. Krzysztofa Warchałowskiego prof. UKSW
w Katedrze Prawa Wyznaniowego i Konkordatowego
na Wydziale Prawa i Administracji
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
(Warszawa 2022, 446 ss. maszynopisu)

Wprowadzenie

Poprawnie rozumiana wolność sumienia i wyznania zakłada dopuszczenie w życiu publicznym ekspresji mnogości zapatrywań światopoglądowych i uznanie tego pluralizmu za naturalną kondycję społeczeństwa. Wyklucza uprzywilejowanie któregośkolwiek z nich, zarówno w odmianach religijnych, jak i niereligijnych. Konsekwentne respektowanie wolności sumienia i religii jest jednocześnie formą samoograniczenia się przez państwo, sposobem stwierdzenia swojej niekompetencji w sprawie określania własnej tożsamości przez jednostki i grupy żyjące na jego terenie. W opinii wielu specjalistów praw człowieka wolność ta i wynikający z niej pluralizm stanowi istotny czynnik dobrostanu społecznego, w tym rozwoju kulturalnego i gospodarczego.

Unia Europejska jako organizacja międzynarodowa stopniowo nabywająca cechy federacyjnego państwa coraz mocniej jest konfrontowana z problemem określenia całościowego modelu poszanowania wolności sumienia i wyznania, w tym modelu stosunków państwo–związki światopoglądowe (wyznaniowe i awyznaniowe). Przyjęta w 1997 r. przez Radę Europejską tzw. „Klauzula o kościołach” czyli „Deklaracja w sprawie statusu kościołów i organizacji nie wyznaniowych” („Deklaracja 11”) wyraziła zasadę poszanowania przez Unię

Europejską statusu kościołów i innych zrzeszeń religijnych oraz organizacji filozoficznych i niewyznaniowych przyznanego im w prawie krajowym państw członkowskich Unii. Niejasny walor prawny tego stanowiska oraz między innymi nowe wyzwania społeczne zaistniałe na Starym Kontynencie (m.in. postępujące trendy sekularyzacyjne) nakazują poszukiwanie pełniejszych rozwiązań dla kwestii z tego obszaru. Istotną rolę w opisywanym procesie odgrywają organizacje światopoglądowe, w tym kościoły i inne wspólnoty religijne. Pośród nich Kościół Katolicki, z oczywistych względów, zasługuje na szczególną uwagę.

Kościół Katolicki jako jednolita i spójna ogólnoświatowa (powszechna) wspólnota religijna nie posiada w skali kontynentu europejskiego odrębnej – w stosunku do innych obszarów świata – struktury organizacyjnej. Działa we wszystkich państwach Unii Europejskiej i jest przedmiotem tam przyjętych regulacji prawnych, w całym ich zróżnicowaniu i złożoności. Jego jednostki organizacyjne na terenie poszczególnych terytoriów państwowych posiadają – co do zasady – reprezentację w krajowych konferencjach biskupów. W 1980 r. konferencje te wyłoniły ponadnarodowe stowarzyszenie, obecnie noszące nazwę Komisja Episkopatów Wspólnoty Europejskiej (ang. The Commission of the Bishops' Conferences of the European Union, łac. Commissio Episcopatum Communitatis Europaeae – COMECE), powierzając mu rolę przedstawiciela wobec instytucji unijnych. Komisja uzyskała aprobatę Stolicy Apostolskiej i w relacjach wewnątrzkościelnych współpracuje m.in. z nuncjuszem apostolskim akredytowanym przy Unii Europejskiej. COMECE jest po stronie społecznej czołowym aktorem podejmującym próby wpływania na stanowisko UE w kwestiach będących przedmiotem zainteresowania zarówno wspólnot religijnych, jak i przynajmniej części wyznawców światopoglądu teistycznego. Jednakowoż jej oddziaływanie może być dalej idące.

Wiedzę o statusie prawnym, uwarunkowaniach społeczno-politycznych oraz głównych zakresach działalności COMECE można uznać w szczególności za ważny klucz do poznania stanu respektowania wolności światopoglądowej przez instytucje Unii Europejskiej, relacji wspólnot światopoglądowych (religijnych i niereligijnych) z agendami UE oraz kształtowania się modelu dialogu i ewentualnej współpracy struktur unijnych i podmiotów pozarządowych o omawianym profilu. Z tych względów recenzowana rozprawa Pani mgr Kingi Szymańskiej jest ważną i cenną monograficzną wypowiedzią naukową, całościowo ukazującą sytuację i

dokonania COMECE jako wiodącej reprezentacji środowisk religijnych na forum UE, współkształtującej prawo i politykę unijną w przedmiocie wolności religijnej i innych kwestii.

Przedmiotową rozprawę należy uznać za opracowanie posiadające wiele walorów poznawczych, poprawnie skonstruowane, oparte na szerokiej i starannej kwerendzie, będące efektem zastosowania adekwatnych narzędzi badawczych. Jest to interdyscyplinarne studium w zakresie nauk prawnych (prawo europejskie, prawo wyznaniowe, doktryny polityczne i prawne), ale także w obszarze katolickiego prawa kanonicznego, europeistyki i politologii.

I.

Wywód zawarty w rozprawie ujęty został we Wstępie (ss. 11–16), pięciu rozdziałach (ss. 17–365) i Zakończeniu (ss. 366–374). Towarzyszą mu: Wykaz najważniejszych skrótów (ss. 7–10) oraz załącznikowa Bibliografia (ss. 375–446).

Rozdział I pt. „Kościół Katolicki a Unia Europejska” (ss. 17–63) jest pierwszym z trzech rozdziałów zasługujących na miano wprowadzających w ośrodkowe rozważania zawarte w pracy. Ukazano w nim zapatrywania przedstawicieli katolicyzmu i Kościoła jako instytucji na integrację europejską po II wojnie światowej. Obok prezentacji ewolucji stanowisk w tej materii przedstawiono także sylwetki siedmiu wybitnych polityków zachodnioeuropejskich uznawanych za czołowych architektów procesów integracyjnych. Z tytułu rozdziału można wnioskować, że wszyscy oni byli katolikami, zaś charakterystyka ta nie odnosi się z pewnością do dwóch z nich: Winstona Churchilla i Paula Spaaka. Omawiana część pracy, którą można uznać w dużym stopniu za studium przygotowane w sposób właściwy autorom zajmujących się doktrynami polityczno-prawnymi (politycznymi i prawnymi), wyposaża odbiorcę w szczególowe objaśnienie treściowych powiązań występujących między ideą integracji europejskiej a wartościami głoszonymi przez katolicyzm. Wiedza w tym zakresie może ułatwić czytelnikom zrozumienie przesłanek zaangażowania Kościoła Katolickiego na przestrzeni ostatnich dekad w integrację kontynentu i zastrzeżeń jego przedstawicieli wobec niektórych aspektów ewolucji ogólnoeuropejskiego integracyjnego projektu społeczno-politycznego.

Rozdział II pt. „Formy relacji państwo–Kościół w państwach członkowskich Unii Europejskiej” (ss. 64–106) ukazuje przyjęte w tytułowych państwach modele relacji między państwem a związkami wyznaniowymi, w podziale na systemy zespolenia tych instytucji i systemy ich rozdziału. Autorka słusznie ilustruje każdy z prezentowanych modeli najbardziej wyrazistymi przykładami: w pierwszym przypadku przybliżono rozwiązania obowiązujące w Anglii (mowa o części państwa, które obecnie nie należy do UE), Grecji i Danii, w drugim zaś (przy rozróżnieniu na separację „otwartą” i „radykałną”) rozwiązania z Niemiec, Włoch, Hiszpanii i Polski oraz z Francji i Holandii. Znajomość przedstawionych systemów jest dobrym podłożem do dyskusji na temat ewentualnego docelowego kształtu relacji państwowo-kościelnych (wyznaniowych) na płaszczyźnie instytucji unijnych i polityki unijnej.

Rozdział III pt. „Podstawy relacji instytucjonalnych Unii Europejskiej z kościołami i związkami wyznaniowymi” (ss. 107–171) przynosi rekonstrukcję reżimu prawnego UE dotyczącego wolności sumienia i wyznania, w tym aspekcie relacji instytucjonalnych między tą organizacją międzynarodową a związkami światopoglądowymi. Jest to zatem głównie analiza z zakresu prawa europejskiego. Znajdziemy tam omówienie aktów prawnych i innych standardów mających kluczowe znaczenie dla relacji UE–związki światopoglądowe („Klauzula o kościołach” do Traktatu Amsterdamskiego, Karta Praw Podstawowych UE, Biała Księga i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej), a także relację o dialogu instytucjonalnym UE z podmiotami wyznaniowymi od 1980 r. (data założenia COMECE). Tytuł tej części pracy nie jest do końca precyzyjny, gdyż pomija omówione w tekście stowarzyszenia areligijne.

Rozdział IV pt. „Struktura organizacyjna Komisji Konferencji Biskupów Unii Europejskiej” (ss. 172–190) jest najkrótszą częścią merytoryczną rozprawy. Można go uznać głównie za przyczynek z zakresu prawa kanonicznego, opracowanym wszakże z myślą o statusie tytułowej organizacji w relacjach z unijnymi podmiotami europejskiego prawa publicznego. Wyodrębnienie tego elementu wyводу było jednak uzasadnione, gdyż słuszne jest poprzedzenie szczegółowej prezentacji działalności COMECE opisem jej statusu prawnego/prawnokanonicznego. Elementem rozdziału jest także wzmianka o jej finansowaniu (s. 189), przy czym kwestie z tego zakresu zostały dodatkowo szerzej omówione w rozdziale V.

Rozdział V pt. „Działalność Komisji Biskupów Unii Europejskiej” (ss. 191–365) tworzy wraz z rozdziałem IV trzon dysertacji. Rozległość tej części wywodu jest zrozumiała i w pełni uzasadniona. Autorka wnikliwie i wszechstronnie przedstawiła w niej dwa profile bytu COMECE: zakresy działalności (ss. 191–302) i formy działania (ss. 303–365), a także dokonała ogólnej oceny tej działalności, rozróżniając ją na przedsięwzięcia zasługujące na aprobatę i na dezaprobatę (w tym ostatnim przypadku użyto niejasnego określenia „Inicjatywy negatywne”). W ramach zakresów działalności („obszary działalności”) przybliżono następujące kwestie: 1.1. Badania naukowe oraz kwestie bioetyczne; 1.2. Ekologia i zrównoważony rozwój; 1.3. Edukacja i kultura; 1.4. Międzynarodowa wolność religijna; 1.5. Sprawy zewnętrzne UE; 1.6. Migracja i azyl; 1.7. Prawa podstawowe obywateli Unii. Z kolei w ramach „form działania” (co trudno uznać za fortunne określenie) przedstawiono współpracę z partnerami COMECE, reprezentującymi – z jednym wyjątkiem – stronę, nazwijmy to, społeczną, czyli nie należącą do struktur Unii Europejskiej i struktur państw członkowskich UE. Wśród wielu podmiotów omówiono tutaj takie instytucje jak Europejska Partia Ludowa (wszak nie sposób uznać jej za część struktury UE, acz funkcjonuje ona w ramach tych struktur, zwłaszcza w Parlamencie Europejskim), ekumeniczna Konferencja Kościołów Europejskich, młodzieżowe organizacje katolickie. Zastanawiające jest ujęcie w tym katalogu Trybunału Sprawiedliwości UE (w tekście też: Europejski Trybunał Sprawiedliwości), który wbrew wzmiance na s. 311 jest organem (jedną z władz) Unii Europejskiej.

Cenne są kończące każdy rozdział podsumowania, często zawierające nowe w stosunku do poprzedzającego je wywodu dane. Za mankament można uznać ich nadmierną objętość. W przypadku większej zwięzłości zwiększona byłaby ich komunikatywność.

Sumarycznie rzecz ujmując struktura rozprawy jest dobrze przemyślana, logiczna, spójna. Zachodzą odpowiednie proporcje między rozdziałami wstępowymi (I–III) a rozdziałami tworzącymi trzon pracy (IV–V). Materiał ujęty w wywodzie rozłożono równomiernie. Pewne wątpliwości można mieć w przypadku rozdziału IV, który odstaje od innych pod względem wielkości, lecz jak już wcześniej zaznaczono, jego wyodrębnienie mimo niewielkiej objętości, zostało podyktowane porządkiem logicznym wywodu i systematyką merytoryczną. Wstęp i Zakończenie rozprawy zostały dobrze skonstruowane, zawierają wszystkie elementy oczekiwane od tego rodzaju elementów dysertacji doktorskiej.

II.

Zawarty w recenzowanej rozprawie wywód sformułowany został w oparciu o adekwatny zestaw źródeł. Autorka w szczególności uwzględniła źródła prawa międzynarodowego i Unii Europejskiej (to ostatnie w całym jego zróżnicowaniu wynikającym z przyjętego porządku hierarchicznego), akty UE nie będące źródłami prawa, akty prawa wewnętrznego (krajowego) niektórych państw członkowskich UE i innych państw, konkordaty, regulacje i dokumenty Kościoła Katolickiego, w tym w olbrzymim zakresie – co zrozumiałe – dokumenty COMECE, literaturę przedmiotu oraz literaturę pomocniczą, przede wszystkim odnoszącą się do porządku prawnego Unii Europejskiej, w tym regulacji z obszaru wolności myśli, sumienia i wyznania, działalności organów UE, statusu prawnego i kanonicznego COMECE i jej działalności, oddziaływania Kościoła Katolickiego na proces integracji europejskiej i na Unię Europejską, prawnych aspektów modeli stosunków państwo–związki wyznaniowe przyjętych w państwach członkowskich UE, procesów politycznych związanych z powstawaniem Unii i jej działalnością. Wykaz wykorzystanych źródeł zajmuje ponad 70 stron. Zgromadzenie tak obszernej bazy materiałowej dysertacji jest jednym z świadectw nadzwyczajnej pracowitości i determinacji badawczej Doktorantki. Należy stwierdzić, iż w pracy uwzględniono wszystkie niezbędne dla prawidłowych analiz źródła.

Recenzowana rozprawa jest plonem odpowiednio dobranych metod badawczych. Zajmując się statusem i działalnością COMECE dokonano kwerendy aktów prawnych i innych standardów określających stosunek Unii Europejskiej do zagadnień światopoglądu (w tym i religii) i do kościołów, innych związków wyznaniowych a także światopoglądowych zrzeszeń areligijnych oraz przeprowadzono ich analizę; podobnych czynności dokonano w odniesieniu do modeli stosunków państwo–kościół w państwach członkowskich UE, co ma znaczenia dla odbioru postawy Unii wobec tych kwestii, dążeń państw UE w omawianym zakresie oraz zachowań podmiotów wyznaniowych i światopoglądowych wobec instytucji unijnych. Ukazanie pozycji i natury COMECE wymagało od Autorki również poznania unormowań z zakresu prawa kanonicznego i konkordatowego, gdyż to one – obok wcześniej wskazanych czynników – warunkują stan prawny i poczynania tej organizacji. Wykorzystane w przywołanych procedurach badawczych metody dogmatycznoprawne i historycznoprawne (w tym ostatnim wymiarze: analiza bytu organizacji działającej kilkadziesiąt lat, w jej historycznym uwarunkowaniu), musiały być uzupełnione metodami prawnoporównawczymi

(np. krajowe rozwiązania z zakresu stosunków państwo–kościół), a także wykorzystaniem instrumentów stosowanych na gruncie europeistyki i politologii (np. na potrzeby ukazania poszczególnych materii podejmowanych przez COMECE w kontekście działań organów Unii). Wyniki analiz poddano trafnej problematyzacji, systematycznemu ujęciu i ukazano w spójnym logicznie i całościowym tekście, którego strukturę zaprezentowano we wcześniejszej partii tej recenzji. Efekt zastosowania wymienionych metod badawczych zasługuje na pełną aprobatę.

III.

Pod względem formalnym rozprawa jest bardzo staranna, dopracowana, przygotowana skrupulatnie. Przy pozytywnej ocenie jej struktury, podobny sąd należy przedstawić w odniesieniu do języka monografii, który jest komunikatywny, ma charakter naukowy, w poprawny sposób zastosowano w nim w szczególności terminologię prawniczą i politologiczną. Wśród mankamentów w tym obszarze wymienić należy nagminne używanie frazy „kościóły i związki wyznaniowe”, która zawiera omyłkę merytoryczną i logiczną, gdyż kościoły są przecież związkami wyznaniowymi. Z uwagi na to zarówno w Konstytucji RP, wielu polskich ustawach zwykłych oraz w kompetentnym piśmiennictwie stosuje się formułę „kościóły i inne związki wyznaniowe”. W tekście sporadycznie występują potknięcia stylistyczne i błędy literowe, co trudno całkowicie wyeliminować w toku tworzenia zwłaszcza tak obszernych prac jak tutaj omawiana. Z obowiązku recenzenckiego przytoczmy dwa przykłady defektów stylistycznych: „wolność religijna jest warunkiem konstatającym inne wolności” (s. 252), „inspirowana Watykanem profesjonalna sieć powiązań” (s. 342). Na s. 236 w miejsce określenia „św. Kolumb” chyba należało wprowadzić frazę „św. Kolumban”. Przy wskazywaniu źródeł prawa właściwe jest konsekwentne podawanie ich adresów publikacyjnych w legalnych organach promulgacyjnych, a nie w prywatnych zbiorach takich aktów. Skoro przedmiotowy przewód doktorski toczy się w polskim uniwersytecie to pożądane jest stosowanie nazewnictwa i adresów publikacyjnych aktów prawnych – jeśli taka okoliczność zachodzi – w „Dzienniku Ustaw”. Oto dwa przykłady poprawnego rozwiązania: Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. nr 61 poz. 284); Konwencja wiedeńska o prawie traktatów sporządzona w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r. nr 74 poz. 439). Wielokrotnie

Autorka postąpiła pod tym względem prawidłowo, niekiedy jednak zabrakło konsekwencji. Ponieważ rozprawa w aspekcie prawnym dotyczy przede wszystkim materii z obszaru prawa europejskiego, zasadne było wymienienie w bibliografii załącznikowej konstytucji państw członkowskich UE, w tym polskiej konstytucji, dopiero po wykazie aktów prawnych i innych standardów Unii Europejskiej, i tak się stało.

IV.

Lektura monografii autorstwa Pani mgr Kingi Szymańskiej pozwala stwierdzić, że jest to opracowanie w pełni realizujące przyjęte przez Autorkę założenia i cele badawcze, dogłębnie i kompetentnie wprowadzające czytelnika w problematykę sytuacji prawnej, uwarunkowań politycznych i społecznych oraz najważniejszych zakresów działalności Komisji Konferencji Biskupów Wspólnoty Europejskiej – COMECE. Wybór przedmiotowego zagadnienia jako przedmiotu rozprawy doktorskiej był niewątpliwie zasadny. Zasadne jest bowiem naukowe zrekonstruowanie i krytyczne naświetlenie bytu i dokonań formalnej reprezentacji na forum Unii Europejskiej wspólnot krajowych największego Kościoła kontynentu, obecnego w 27 państwach członkowskich. Niezależnie od działań wobec UE globalnego zwierzchnictwa Kościoła Katolickiego (Stolicy Apostolskiej reprezentowanej w Brukseli przede wszystkim przez nuncjusza apostolskiego), Komisja Konferencji Biskupów jest instytucją monitorującą działania organów Unii Europejskiej, prowadzącą dialog z instytucjami unijnymi, w tym inspirującą lub powstrzymującą niektóre ich poczynania, dokonującą transmisji postulatów środowisk katolickich na płaszczyznę ogólnounijną (niezależnie od analogicznych działań prowadzonych niekiedy przez reprezentacje polityczne tych środowisk). Aktywność COMECE ma cechy działalności lobbystycznej, przy czym jest to lobbying o profilu religijnym (w pewnych zakresach analogicznie do przedsięwzięć czynionych przez inne środowiska wyznaniowe, np. reprezentowane przez niekatolicką Konferencję Europejskich Kościołów, kręgi judaistyczne lub islamskie, a także środowiska ateistyczne i zbliżone). W konsekwencji recenzowana rozprawa szczegółowo i kompetentnie dokumentuje i unaocznia dynamikę działań jednej z ważnych organizacji pozarządowych będącej wyrazicielem – pośrednio lub bezpośrednio – aspiracji i potrzeb wieluset milionów obywateli Unii Europejskiej. Jej mandat można czynić przedmiotem dyskusji (choćby ze względu na pluralizm zapatrywań katolików na oficjalne stanowiska ich Kościoła), lecz nie można go bagatelizować przy analizie tworzenia i realizacji regulacji prawnych i polityk Unii. Dysertacja mgr Kingi

Szymańskiej dostarcza bardzo dużej ilości miarodajnych, odpowiednio podanych i rzeczowo skomentowanych informacji o bogatym dorobku COMECE, co pozwala na wyrobienie sobie przez odbiorcę zdania na temat znaczenia tej organizacji oraz miejsca organizacji tego typu w procesie politycznym UE. Jednocześnie czytelnik zyskuje wgląd – co może być interesujące także dla religioznawców i politologów – w sposób pojmowania i traktowania materii publicznych przez istotną część gremiów kierowniczych największego Kościoła Zachodu. Rozważania Doktorantki są także cennym merytorycznie przyczynkiem do poznania zjawiska kształtowania się modelu instytucjonalnych relacji organów i innych agend Unii Europejskiej ze wspólnotami religijnymi i niereligijnymi zrzeszeniami światopoglądowymi. Wobec nasilających się wewnątrzunijnych tendencji federacyjnych, które nawiasem mówiąc recenzent ocenia pozytywnie, czyli procesu transformowania się przez Unię w ogólnoeuropejskie państwo (czego efekt finalny jest niepewny), znajomość jego uwarunkowań i realiów postrzegana powinna być jako wartość sama w sobie. Przedmiotowa rozprawa może być cennym instrumentem służącym rozwojowi tej wiedzy.

Z ustaleń badawczych ukazanych na kartach rozprawy wynika, że organy Unii Europejskiej i inni jej przedstawiciele podchodzą do zagadnień natury światopoglądowej, w tym wyznaniowej, z dużą ostrożnością i powściągliwością. Kierują się w tym wysłowioną wielokrotnie w judykaturze Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zasadą neutralności światopoglądowej instytucji publicznych (s. 115, 149), a jednocześnie dążą do poszanowania wolności światopoglądowych, w tym wolności religijnej. Dysertacja mgr K. Szymańskiej lojalnie ukazuje rozbieżności między dążeniami wspólnot wyznaniowych a pragmatyką przyjętą przez reprezentantów Unii, co jest nieuniknione zważywszy na głęboki pluralizm światopoglądowy mieszkańców Europy i wartości Unii uwzględniające potrzebę poszanowania także i tego pluralizmu.

Oceniając jakość naukową zawartego w dysertacji wywodu należy zaznaczyć, że Doktorantka zadbała, by prowadzone przez nią rozważania miały znamiona obiektywizmu. Jednym z wyrazów tego jest zrelacjonowanie kontrowersji związanych z funkcjonowaniem COMECE, np. braku przejrzystości finansowej działań prowadzonych przez tę instytucję (np. ss. 354–355). Także formułując wypowiedzi na temat ogólnej sytuacji Kościoła Katolickiego w Europie Autorka podjęła kwestię kryzysu doznawanego przez tę wspólnotę (zwłaszcza ss. 340–356) na skutek zasługujących na negatywną ocenę procesów i zdarzeń (np. skandale

pedofilskie czy związki z instytucjami radykalnej prawicy). Zasadnie zauważa przy tym, że kryzys religii katolickiej na Starym Kontynencie łączy się ze słabnięciem religijności w różnych jej odmianach, czemu towarzyszą silne prądy sekularyzacyjne.

Wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę stwierdzenia zawarte we wcześniejszych partiach niniejszej recenzji należy sformułować wniosek końcowy głoszący, iż przedstawiona w postępowaniu doktorskim Pani mgr Kingi Szymańskiej dysertacja spełnia wszystkie określone przepisami prawa wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Doktorantka dowiodła w niej, iż legitymuje się wiedzą teoretyczną w dyscyplinie, której dotyczy przewód oraz wykazała się w niej umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Jak już wskazano, rozprawa przedstawia oryginalne rozwiązanie istotnego problemu naukowego, przez co przyczynia się ona do rozwoju stanu badań w objętym przez nią zakresie.

W konsekwencji powyższego stanowiska uprzejmie zwracam się do Wysokiej Rady Dyscypliny Nauki Prawne Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o uznanie przedmiotowej dysertacji za spełniającej kryteria określone dla rozpraw doktorskich, dopuszczenie jej do publicznej obrony i dalsze kontynuowanie postępowania w celu nadania Doktorantce stopnia naukowego doktora.

Prof. dr hab. Tadeusz Jacek Zieliński